

J.D. van der Ploeg
Kopstukken van de orthopedagogiek

ORTHO - Inleidingen, monografieën en leerboeken op het gebied van de orthopedagogiek, de orthodidactiek en het klinische en experimentele onderzoek op orthopedagogisch gebied, met bijzondere aandacht voor de herkenning en de behandeling van opvoedingsmoeilijkheden, ontwikkelingsproblemen, gedragsstoornissen en leerproblemen.

De reeks staat onder redactie van prof. dr. J.M.A.M. Janssens, prof. dr. H. Nakken en prof. dr. J.D. van der Ploeg

J.D. van der Ploeg (red.)

Lemniscat Rotterdam

Kopstukken van de orthopedagogiek

Omslagillustratie: Eugène Brands, 'White bird', 1970, 49x39 cm.
© Stichting Eugène Brands.

© Lemniscaat b.v. Rotterdam 2006
ISBN 90 5637 805 8

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Druk- en bindwerk: Drukkerij Wilco, Amersfoort

	<i>J.D. van der Ploeg</i>	9
1	Wie?	9
2	Overwegingen en opzet	10
3	Kopstukken van het 'eerste uur'	10
4	Kopstukken van het 'tweede uur'	14
5	Buitenlandse kopstukken	15
6	Praktijkbijdragen	17
7	Slot	19
		20
	<i>M. Rietveld-Van Wingerden en L.F. Groenendijk</i>	
1.1	Inleiding	20
1.2	Van dominee tot hoogleraar pedagogiek	21
1.3	Een veelomvattende pedagogiek en haar inspiratiebron	23
1.4	Psychotechniek in dienst van het abnormale kind	25
1.5	Het Paedologisch Instituut	26
1.6	Diagnostiek en behandeling in het PI	28
1.7	Waterink als deskundig adviseur en voorlichter	32
1.8	Betekenis van Waterink voor de orthopedagogiek	34
1.9	Slotopmerkingen	37
	Belangrijkste publicaties	38
		39
	<i>A. J. Wilmink</i>	
1.1	Inleiding	39
1.2	Biografische gegevens	39
1.3	Bijdragen voor 1940	41
1.4	Bijdragen na 1945	43
1.5	Publicaties	45
1.5.1	Leren doen, <i>proefschrift</i> , 1936	46
1.5.2	Over den opvoeder, <i>inaugurale rede</i> , 1946	47
1.5.3	<i>Slechtzienden en blinden</i>	47
1.5.4	<i>Verhandelingen uit het Gemeentelijk Therapeutisch Instituut</i>	48
1.5.5	<i>Afscheidsrede</i> , 1962	50
6	De persoon Van Houte	50
	Belangrijkste publicaties	52
		53
	<i>J.C. van der Wolf</i>	
3.1	Levensloop	53
3.2	Grewel als persoon	55

Inhoud

Inleiding

1 Jan Waterink (1890-1966), pedoloog uit overtuiging

2 Prof. dr. I. C. van Houte (1892-1989), eerste hoogleraar orthopedagogiek

3 Frits Grewel (1898-1973), neuroloog, kinderpsychiater en orthopedagoog

3.3	Theoretische bijdragen	56
3.3.1	<i>Object van de orthopedagogiek</i>	56
3.3.2	<i>Het belang van de diagnostiek</i>	57
3.3.3	<i>De intelligentie</i>	58
3.3.4	<i>De bijdrage van de neurologie</i>	60
3.3.5	<i>Jeugddelinquentie</i>	60
3.4	Belangrijke thema's in het werk van Grewel	61
3.5	Couleur locale	62
3.6	Evaluatie	62
	Belangrijkste publicaties	64
		66
	<i>E.H.M. Hinzen-Hanssen</i>	
4.1	Inleiding	66
4.2	Theorie uit praktijk	68
4.2.1	<i>Anders zijn en mee gaan doen</i>	68
4.2.2	<i>Een algemene orthopedagogiek</i>	69
4.3	Praktijk uit theorie	71
4.3.1	<i>Intuïtief treden in een andere wereld</i>	71
4.3.2	<i>Het buitengewoon onderwijs</i>	72
4.4	Terugblik	73
	Belangrijkste publicaties	76
		78
	<i>R. de Groot</i>	
5.1	Inleiding	78
5.2	Levensloop	79
5.3	Illustratieve casus	81
5.4	Enkele belangrijke initiatieven	82
5.5	Kinderen en spel	84
5.6	Bijdragen aan de orthopedagogiek	87
5.7	Hiatentheorie	90
	Belangrijkste publicaties	93
		95
	<i>M.H. Hovingh</i>	
6.1	Inleiding	95
6.2	Levensloop	95
6.3	Bijdragen aan de orthopedagogiek	99
6.4	Belangrijke initiatieven	103
6.5	Markante uitspraken en opvattingen	105
6.6	Van Gelders betekenis voor de orthopedagogiek	106
6.7	Evaluatie	107
	Belangrijkste publicaties	108

4 W.E. Vliegenthart (1904-1976), onderwijzer en hoogleraar

5 Wilhelmina J. Bladergroen (1908-1983), schepper van voorwaarden voor opvoeding en onderwijs

6 Leon van Gelder (1913-1981), orthopedagoog, monitor en medearchitect van het onderwijs

		110
	<i>P.M. van den Bergh</i>	
7.1	Levensloop	110
7.2	Invloeden en consequenties	112
7.3	Bijdragen aan de residentiële orthopedagogiek	115
7.4	Bijdragen aan de algemene orthopedagogiek	116
7.5	Activiteiten	120
7.6	Betekenis voor de ontwikkeling van de orthopedagogiek	121
7.7	Evaluatie	121
	Belangrijkste publicaties	124
		126
	<i>P.W.H.M. van Oeffelt</i>	
8.1	Inleiding	126
8.2	Levensloop	126
8.3	De orthopedagogische theorievorming	129
8.4	Nadere uitwerking van enkele centrale concepten	131
	8.4.1 De orthopedagogische vraagstelling en het vraagstellingstype	131
	8.4.2 Het strategiemodel	132
	8.4.3 Het assenstelsel	133
	8.4.4 De kind-in-gezin behandeling (KIG-behandeling)	134
8.5	Verdere bijdragen	135
8.6	Betekenis voor de orthopedagogiek	136
8.7	Tot slot	137
	Belangrijkste publicaties	138
		141
	<i>A.Ĵ.Ĵ.M. Ruijsseenaars</i>	
9.1	Levensloop	141
9.2	De invloed van Piaget	142
9.3	Het neurologische beeld van de dyslexie	142
9.4	Het psychologische beeld van de dyslexie	144
9.5	De orthopedagogiek en de orthodidactiek van leerstoornissen	146
9.6	De betekenis van de bijdragen van Dumont	147
9.7	Markante uitspraken, initiatieven en activiteiten	149
9.8	De empirische invalshoek	151
	Belangrijkste publicaties	152
		153
	<i>Ĵ.D. van der Ploeg</i>	
10.1	Inleiding	153
10.2	Biografie Hanselmann	154
10.3	Heilpedagogiek	155
10.4	Doelen en middelen	156
10.5	Hanselmanns visie en doelgroepen	157

7 Prof. dr. W. ter Horst (1929), praktijkgerichte wetenschapper

8 J.F.W. Kok (1929), inspirerend orthopedagoog

9 Johan Joseph ('Joep') Dumont (1935-1994), een voorloper

10 Zwitserse pioniers

10.6	Loopbaan Moor	159
10.7	Uitgangspunten van Moor	160
10.8	'Der innere Halt' (IH)	161
10.9	De drie basisprincipes van Moor	163
10.10	Enkele doelgroepen van Moor	164
10.11	Heilpedagogische diagnostiek	165
10.12	Evaluatieve opmerkingen	167
	Belangrijkste publicaties	170
		171
	<i>A.Th. G. van Gennepe</i>	
11.1	Inleiding	171
11.2	Heinz Bach	171
	11.2.1 <i>Inleiding</i>	171
	11.2.2 <i>Empirische bijdrage aan de orthopedagogiek</i>	172
	11.2.3 <i>Theoretische bijdrage aan de orthopedagogiek</i>	173
11.3	Ulrich Bleidick	177
	11.3.1 <i>Inleiding</i>	177
	11.3.2 <i>Het standaardwerk van Bleidick</i>	177
	11.3.3 <i>Paradigmatische wending</i>	179
	11.3.4 <i>De belemmering als pedagogische opgave</i>	180
	11.3.5 <i>Postmoderne wending</i>	181
11.4	Otto Speck	182
	11.4.1 <i>Inleiding</i>	182
	11.4.2 <i>Historische wending</i>	183
	11.4.3 <i>Opvoedingsvereisten</i>	185
	11.4.4 <i>Naar een nieuw paradigma</i>	186
11.5	Betekenis voor de ontwikkeling van de orthopedagogiek	188
	Belangrijkste publicaties	193
		195
	<i>J.D. van der Ploeg</i>	
12.1	Inleiding	195
12.2	Praxis	196
12.3	Theorie	198
12.4	Wetenschappelijk onderzoek	201
12.5	Diagnostiek	202
12.6	Behandeling	204
12.7	Ontwikkelingen	206
12.8	Tot besluit	209
	Literatuur	211
		212
		216
		219

11 Kopstukken van de Duitse orthopedagogiek

12 Nabeschuwing

Noten
Auteurs
Register

J.D. van der Ploeg

Een boek over kopstukken van de orthopedagogiek is in zekere zin een hachelijke onderneming. Ten eerste: wanneer ben je een kopstuk, ten tweede: wanneer spreek je van orthopedagogiek en ten derde: wanneer (in welke periode) moet je van je hebben laten horen om in dit boek terecht te komen?

Volgens Van Dale is een kopstuk 'een op de voorgrond tredende figuur, leider, hoofdman'. Er bestaan meer betekenissen van het woord kopstuk, zoals een eigenzinnig iemand, maar het gaat ons om 'kopstuk' als leidende persoon, die overigens ook eigenzinnig kan zijn. Meer in het bijzonder richten we in dit boek de aandacht op personen die een leidende rol hebben gespeeld in de ontwikkeling van de orthopedagogiek of preciezer geformuleerd: van betekenis zijn geweest voor de ontwikkeling van de orthopedagogiek als wetenschappelijke discipline. De in dit boek beschreven personen zijn dan ook niet toevallig stuk voor stuk hoogleraar geweest. Als het echter zou gaan om het leveren van bijdragen aan het praktijkveld van de orthopedagogiek, dan zijn er aanzienlijk meer en andere kopstukken te noemen. We komen daar aan het einde van dit hoofdstuk op terug.

De opvattingen over wat we nu precies onder orthopedagogiek moeten verstaan, lopen uiteen zoals uit de verschillende bijdragen in dit boek zal blijken. Tegen die achtergrond zou het nogal aanmatigend zijn om in deze inleiding meteen met een vastomlijnde omschrijving te beginnen. Anderzijds kunnen we er niet omheen het terrein aan te geven waarop de in dit boek behandelde kopstukken zich moeten hebben begeven. Dat brengt ons er toe om de orthopedagogiek te omschrijven als een wetenschappelijke discipline die studie maakt van jeugdigen die in problemen zijn geraakt of dreigen te raken en tot doel heeft interventies of strategieën te ontwikkelen teneinde de ontwikkeling en opvoeding van de jeugdigen (weer) naar behoren te laten verlopen. Alle gekozen kopstukken hebben zich op het hier omschreven terrein begeven. En zij niet alleen.

Er is ook een generatie orthopedagogen die onlangs afscheid heeft genomen. Zij komen echter aan de orde in een volgende publicatie. Deze uitgave houdt zich vooral bezig met kopstukken die in de eerste fase het voortouw hebben genomen. Het gaat hier om de eerste generatie orthopedagogen die de orthopedagogiek een eigen plaats en een identiteit heeft gegeven in zowel de universitaire gemeenschap als in de samenleving.

De personen die in dit boek aan bod komen, hebben blijk gegeven van een wetenschappelijke betrokkenheid bij de orthopedagogiek, zich uitend in bepaalde theorieën, onderzoeksactiviteiten en publicaties. Men zou ze ook de vaandeldragers kunnen noemen, omdat zij voorop gingen op de weg naar een zelfstandige orthopedagogiek.

Behalve aan de Nederlandse pioniers geven we ook aandacht aan de Zwitserse en

Inleiding

1 WIE?

Duitse kopstukken van het eerste uur. Zwitserland kan worden beschouwd als de bakermat van de orthopedagogiek (heilpedagogiek), terwijl Duitsland – meer dan Nederland – nauw aanhaakte bij de Zwitserse kopstukken.

In de Angelsaksische landen heeft de term orthopedagogiek geen ingang gevonden en ligt het terrein van de orthopedagogiek besloten binnen vakgebieden als ‘child psychology’, ‘special education’ en ‘social work’.

Het bijeenbrengen van verschillende kopstukken in één boek brengt het gevaar met zich mee dat de indruk wordt gewekt dat zij als min of meer vergelijkbaar zijn te beschouwen. Dat is zeker niet het geval. Ja, ze zijn vergelijkbaar in die zin dat ze allen substantieel hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van de orthopedagogiek. Maar ze hebben dat elk op een eigen wijze gedaan. Zo zijn er duidelijke verschillen als het gaat om de aard en de inhoud van hun bijdragen. Sommige kopstukken hebben zich bijvoorbeeld langdurig op het podium van de orthopedagogiek gemanifesteerd, terwijl anderen daar veel kortere tijd hebben vertoefd. Ook zijn er verschillen als het gaat om de omvang van de wetenschappelijke publicaties. Dat geldt eveneens voor de mate waarin de verschillende kopstukken hebben bijgedragen aan onderzoek, theorie en praktijk. De onderlinge verschillen zijn soms groot, soms klein, maar de zienswijzen, inzichten en initiatieven zijn altijd van een dusdanige kwaliteit dat de betrokkenen in dit boek een plaats verdienen.

Het is niet de opzet van dit boek om tot een objectieve afweging te komen van de verschillende theorieën en inzichten. Er is voor gekozen om de kopstukken zo compleet mogelijk voor het voetlicht te brengen. Om dat te realiseren zijn bijna uitsluitend auteurs benaderd die de betrokkenen goed hebben gekend en van nabij hebben meegemaakt. Vaak ging het om ‘leerlingen’ van het kopstuk.

Alle auteurs is gevraagd zoveel mogelijk een feitelijke beschrijving te geven. Dat betrof behalve de loopbaan vooral de bijdragen aan de theorievorming, het onderzoek en de praktijk. Daarnaast is gevraagd melding te maken van opvallende activiteiten, initiatieven, markante uitspraken en belangrijke publicaties. Ten slotte is de auteur ook ruimte gelaten om de betekenis van het kopstuk in te schatten voor de ontwikkeling van de orthopedagogiek en in de titel van zijn bijdrage te kiezen voor een typerend kenmerk van het betreffende kopstuk. Hoewel is gestreefd naar zo objectief mogelijke beschrijvingen is het moeilijk vermijdbaar dat hier en daar enige kleuring optreedt. Het voorgaande neemt niet weg dat we in het slothoofdstuk in evaluatieve zin zullen terugblikken op de bijdragen van de verschillende kopstukken.

Onder deze noemer brengen we de kopstukken samen die in Nederland vooral aan de wieg hebben gestaan van de orthopedagogiek. In hun tijd was de orthopedagogiek nog een af te bakenen en te veroveren terrein.

2 OVERWEGINGEN EN OPZET

3 KOPSTUKKEN VAN HET ‘EERSTE UUR’

Met wordt de galerij van kopstukken geopend. Hij is te beschouwen als één van de belangrijkste ‘beginselpedagogen’ die vooral in de vooroorlogse periode veel invloed heeft gehad op de hulpverlening aan het afwijkende kind. Hij liet zich inspireren door een protestants-christelijke levensvisie.

Na eerst theologie te hebben gestudeerd was hij enkele jaren werkzaam als predikant. Daarna studeerde hij psychologie en werd hij in 1926 tot hoogleraar pedagogiek benoemd. Hij was daarmee de eerste hoogleraar pedagogiek aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Hoewel hij de term orthopedagogiek afwees en liever sprak van pedologie, heeft hij wel degelijk veel studie gemaakt van het afwijkende kind en hoe het te behandelen.

Waterink was behalve een theoreticus vooral een pragmaticus, die werkte volgens het medisch model. Hij stelde observatie en diagnostiek centraal als voorwaarden voor een effectieve behandeling. Gedurende zijn loopbaan gebruikte en ontwikkelde hij eigen testmateriaal om de persoon van het kind te kunnen doorgronden. Hij stelde daarbij de psychotechniek in dienst van het afwijkende kind om het beter te begrijpen.

Waterink was in 1931 de oprichter en directeur van het eerste Paedologisch Instituut in Amsterdam. In het PI, dat nauw was verbonden met de Vrije Universiteit, werden kinderen opgenomen met uiteenlopende problemen. Zij werden er grondig geobserveerd, gediagnosticeerd en behandeld. Naast zijn professionele werkzaamheden was Waterink op veel terreinen actief als adviseur. Hij gold in zijn tijd als een man met groot gezag.

stond aan de basis van het in 1949 opgezette Gemeentelijk Pedotherapeutisch Instituut (GPI) te Amsterdam. Van hieruit kon hij zijn ideeën over een adequate opvang van zorgleerlingen in het onderwijs vormgeven, zowel in de praktijk als in onderzoek.

Twee jaar eerder was Van Houte benoemd tot bijzonder hoogleraar opvoedkunde (1947) aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam (GU), thans de Universiteit van Amsterdam (UVA). In 1950 werd dat omgezet in een buitengewoon hoogleraarschap orthopedagogiek aan de faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen. Daarmee was hij de eerste hoogleraar orthopedagogiek in Nederland. Hij was ook de man die de term orthopedagogiek invoerde en daarmee afstand nam van de toen gangbare term ‘heilpedagogiek’.

Van Houte had in zijn eerdere functies als leraar en als hoofdinspecteur van het buitengewoon onderwijs erg veel ervaring met uiteenlopende categorieën probleemkinderen. Dat was merkbaar in de wijze waarop hij kinderen benaderde. Hij stelde voorop dat het opvoeden van zorgkinderen vooral betekende: aanvaarden. Daarbij hechtte hij veel belang aan een goede diagnostiek. Hij vond dat daarin de waarde van de intelligentietest sterk werd overtrokken. Naar zijn mening diende er in het pedagogisch onderzoek meer plaats te komen voor een ‘verstehende’ benadering. Hij pleitte verder voor het samenstellen van multidisciplinaire teams waarin psycholoog, psychiater en orthopedagoog een plaats hadden.

Van Houte had veel oog voor de ontwikkeling van het Buitengewoon Onderwijs, maar vroeg ook aandacht voor achterblijvers in het gewone onderwijs die niet naar het BO werden verwezen. Deze kinderen waren niet gediend met ‘zittenblijven’ en de klas nog eens overdoen. Er moest extra hulp voor hen komen. Van Houte bleek een

Waterink

Van Houte

krachtig bestuurder bij wie sprake was van een duidelijk maatschappelijk engagement, zich manifesterend in talrijke initiatieven en beleidsactiviteiten.

– van huis uit psychiater en neuroloog – heeft slechts een korte periode als hoogleraar orthopedagogiek gefungeerd. Hij werd op latere leeftijd in 1965 benoemd aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam en ging ruim vijf jaar later alweer met emeritaat. In die korte periode heeft hij zich echter wel nadrukkelijk gemanifesteerd. Maar ook voor die tijd hield Grewel zich al nadrukkelijk bezig met problematische jeugdigen, getuige zijn in 1947 verschenen publicatie *Pedagogische verwaarlozing en opvoedingsfouten*.

Voor de aanduiding van de orthopedagogiek hanteerde Grewel een korte eenvoudige omschrijving: de wetenschap van de opvoeding van het afwijkende kind. Tot de afwijkende kinderen rekende hij alle kinderen die op de een of andere manier uit de toon vielen, lichamelijk, zintuiglijk, mentaal, motorisch of gedragsmatig. Om de problematiek goed te doorgronden en tot een adequate behandeling te komen, pleitte hij voor een differentiaaldiagnose waarin naast een pedagogische diagnostiek ook sociaal en medisch onderzoek plaatsvond. In zijn werk beklemtoonde hij dat wat ‘psychisch schijnt in feite neurologisch is’.

Grewel en ook zijn opvolger Zuithoff zien hier plaats voor een nieuw aanvullend specialisme: de neuropedagogiek. Dat heeft er toe geleid dat in de jaren zeventig van de vorige eeuw een bijzondere leerstoel voor dit vakgebied werd ingeruimd waarop Ansink werd benoemd.

Grewel was erg kritisch. Hij stelde hoge eisen aan zichzelf en aan anderen (studenten, collega’s en deskundigen). Van de orthopedagogiek als jonge wetenschap verwachtte hij veel. Hij zag de orthopedagogie als een alleskunner, dat wil zeggen als iemand die van alle markten thuis is en niet alleen maar kennis heeft van opvoedkunde of psychologie of psychiatrie.

baarde in 1958 veel opzien met zijn proefschrift *Op gespannen voet*. Hij pleit in deze fenomenologische studie voor een brede, pedagogisch gefundeerde aanpak van kinderen met leerproblemen. Na zijn benoeming in 1961 aan de Rijksuniversiteit van Utrecht tot bijzonder hoogleraar in de pedagogiek en didactiek van het gehandicapte kind, gaat Vliegenthart door met de professionalisering van het onderwijs en aanverwante terreinen van de orthopedagogiek. Hij ziet het veld van de orthopedagogiek breed. Dat klinkt ook door in zijn omschrijving van de orthopedagogiek als de wetenschap die tot object heeft ‘de opvoeding van kinderen in wie door zeer verschillende oorzaken blijvend of gedurende langere tijd zo ernstige belemmeringen in het verloop van de opvoeding aanwezig zijn of te voorzien zijn, dat de in een cultuurgemeenschap voor de grote massa van de jeugd gebruikelijke opvoedingsvormen niet tot een voor die kinderen en/of de gemeenschap acceptabel resultaat voeren’.

Het anders-zijn en het mee-gaan-doen (titel van zijn inaugurele rede) vormt een rode draad in het werk van Vliegenthart. Hij wijst er op dat orthopedagogen zich vooral dienen in te leven in de situatie van het gehandicapte kind en stelt dat dient te worden bevorderd dat deze kinderen zoveel mogelijk mee doen op hun manier. Het meest centrale criterium voor een adequate hulpverlening aan gehandicapte kinderen is hen te helpen leren leven op een voor hen zo menswaardig en zelfstandig mogelijk niveau.

Greuel

Vliegenthart

Vliegenthart maakte zich sterk voor de ontwikkeling van het Buitengewoon Onderwijs (BO), nu Speciaal Onderwijs (SO). Daarbij onderstreepte hij het belang van een gedegen vakstudie voor leerkrachten werkzaam in deze sector. Hij vond het ook noodzakelijk dat de scholen onderling ervaringen uitwisselden en van elkaar leerden. Vliegenthart ontwikkelde voor de orthopedagogiek een duidelijk theoretisch kader. Daarbij betoont hij zich een voorstander van één algemene orthopedagogiek en is hij tegen de vorming van allerlei ‘deelorthopedagogieken’.

heeft zich een leven lang ingezet voor kinderen met problemen. Zij maakte zich vooral sterk voor kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden. Het ging haar om kinderen met vaak onzichtbare emotionele en opvoedingsproblemen die ten onrechte alleen op hun leerproblemen werden aangesproken. Zij stond aan de basis van wat later de LOM-school (school voor kinderen met leer- en opvoedingsproblemen) werd genoemd. In 1943 richtte zij het Psychologisch Pedagogisch Instituut Amsterdam (PPIA) op, waar aanvankelijk ‘typische LOM-kinderen’ werden opgevangen en behandeld. Het instituut bestaat nog steeds, zij het bestemd voor andere probleemgroepen.

Bladergroen zag de oorzaak van leerproblemen vaak liggen in functiestoornissen. Zij sprak van een partieel defect. Daarom legde zij veel nadruk op de senso-motorische ontwikkeling en hechtte zij veel waarde aan het spel. Bewegen en spelen waren voor haar centrale kenmerken van de behandeling.

In 1966 werd zij aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) benoemd tot hoogleeraar in de opvoedkunde van het afwijkende kind. Zij was een voorstander van een eclectische benadering van de problematiek van het kind. Kinderen zag zij in hun totaliteit. Kinderen dienden de ruimte en de tijd te krijgen om zich te ontwikkelen en moesten beslist niet worden gezien als volwassenen in zakformaat.

Bladergroen werkte veel samen met vertegenwoordigers van andere disciplines en waarschuwde er voor dat de orthopedagogiek zich niet te veel zou afzetten tegen andere deeldisciplines. Ook de maatschappelijke ontwikkelingen lieten haar niet onberoerd. Zo wees zij vaak op verschijnselen in de samenleving die zij voor de ontplooiing van kinderen als een bedreiging zag, zoals te weinig speelruimte en te veel peuterzalen en crèches.

heeft van 1964 tot 1981 als hoogleraar pedagogiek gewerkt aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij heeft niet alleen in die periode veel gepubliceerd, ook vóór die tijd liet hij al veel van zich horen.

Hoewel Van Gelder vaak vooral wordt geassocieerd met het terrein van het onderwijs, hield hij zich ook nadrukkelijk bezig met de orthopedagogiek. Als centraal grondbegrip van de orthopedagogiek ziet hij de opvoedbaarheid. Orthopedagogiek is geen toepassing van kennis uit gebieden als kinderpsychiatrie, kinderpsychologie en andere nevengebieden, maar het opvoedkundig handelen ten behoeve van het in zijn opvoedbaarheid beperkte kind. Vliegenthart sprak hier liever van in hun opvoeding belemmerde kinderen.

Van Gelder maakt zich sterk voor een eigen pedagogische diagnostiek: wat is de pedagogische situatie van het kind, hoe is die tot stand gekomen, wat wil je bereiken, waarom wil je dat bereiken, wat kun je bereiken en is het haalbare bereikt? Wie zich de vraag stelt: hoe moet ik verder met dit in zijn opvoedbaarheid beperkte kind, moet